Tekst: Persille Schwartz / Foto: Nils Lund Pedersen

Det skal kilde i maven

Børn elsker leg der indebærer en risiko for at noget går galt, viser Ellen Beate Sandseters forskning. Bakspejlet har bedt fotograf Nils Lund Pedersen fange nogle af de skræmmende sjove øjeblikke i en daginstitution.

28c 29

29a

29b

HVAD ER FARLIG LEG?

Ifølge børn og voksne i Ellen Beate Sandseters forskning er farlig leg kendetegnet ved:

- Højde (fx klatre, balancere højt oppe eller hoppe ned)
- Fart (fx kælke, cykle eller rutsje)
- Farligt værktøj (fx brug af knive, økser eller tændstikker)
- Farlige omgivelser (fx bål eller dybt vand)
- Slagsmålslege
- Gå alene på togt og fare vild … måske.

Det er i øvrigt også de typer af leg der er favoritter blandt børnene!

28a 28b 28c 29 29a 29b 29c 30 30a

FORSKELLIGE HANDLERUM ER OK MED BØRNENE

De norske børn i Ellen Beate Sandseters forskning oplever det ikke som uretfærdigt at de må noget forskelligt for de er godt klar over at der er forskel på hvad de hver især kan. Som et barn fortalte hende: "Ham Niels, han må klatre til toppen for han har øvet sig en masse på det, men jeg skal ikke klatre så højt op for jeg er stadig i gang med at øve mig lidt."

33a 33b 33c 34 34a 34b 34c 35 35a

38a 38b 38c 39 39a 39b 39c 40 40a

PSYKOLOGIEN BAG FARLIG LEG

Mennesket søger spænding som en del af sin udvikling. Vi har en dominant side i forhold til at være mere eller mindre spændingssøgende eller konsekvensfokuserede, men det skifter fra situation til situation eller endda i situationen, og vi har alle begge slags "modi," som det hedder.

For at kunne vurdere om man som voksen skal presse barnet til at udfordre sig selv, må man være meget opmærksom på hvilken modus barnet er i undervejs i situationen. Trækker barnet sig, må man finde ud af hvorfor. For meget spænding over for lang tid giver et skift i modus. Eller noget ved situationen, fx at barnet pludselig glider på en gren, kan gøre barnet bange og få det til at skifte modus. Om barnet fortsat søger risici og møder udfordringer, afhænger af om oplevelsen med risikofyldt leg føles positiv og tryg, og om der er plads til at barnet nærmer sig risikoen på sin egen måde. Og det er en balancegang. Hvis ængstelsen begynder at dominere, må den voksne være opmærksom og tage hensyn ved ikke at presse barnet, men i stedet guide det tilbage til en oplevelse af at have kontrol over situationen.

30b 30c 31 31a 31b 31c 32 32a 32b 32c

35b 35c 36 36a 36b 36c 37 37a 37b 37c

HVAD ER DET DER ER SÅ SJOVT VED FARLIG LEG?

"Det kilder i maven"; "Jeg føler mig helt vild"; "Jeg kan slet ikke stoppe". Sådan udtrykker nogle af de børn Ellen Beate Sandseter har talt med, deres oplevelser ved farlig leg. De oplever to forskellige og modsatrettede følelser på samme tid. Det er skræmmende sjovt. Den farlige leg giver en kropslig intens, frydefuld følelse som børnene jager.

40b 40c 41 41a 41b 41c 42 42a 42b 42c

Tekst: Persille Schwartz

Farlig leg er bare sjovere

Børns sikkerhed er oppe i tiden, og tolkningen af sikkerhedsreglerne for børns leg og legemiljøer bliver strammere og strammere. Det bekymrer forskeren Ellen Beate Sandseter der har forsket i børns farlige leg. For børn udvikler sig kun motorisk og mentalt ved hele tiden at bryde grænser og tage chancer. Forældrene er bare ikke altid klar over det.

I det sidste årti er der kommet øget fokus på legepladssikkerhed, og reglerne for hvilke elementer der må være på en legeplads, er blevet strammere. Men det gør ikke nødvendigvis legemiljøerne sikrere. Bare fattigere, fortæller Ellen Beate Sandseter der har forsket i børns farlige leg.

"Det interessante er at uanset hvor trist vi gør legemiljøet, så finder børnene en måde at bruge udstyret på som ikke var meningen – og så bliver det paradoksalt nok endnu mere risikofyldt. Når legepladsen bliver for kedelig, bliver børnene meget kreative i deres jagt på at finde spænding. Når man spørger børnene hvad de bedst kan lide at lege, er det de farlige lege der dominerer," forklarer hun.

Børn har brug for spænding

At farlig leg står øverst på listen over yndlingsbeskæftigelser blandt børn er ikke så mærkeligt for spænding er omdrejningspunktet i barnets motoriske såvel som mentale udvikling, konstaterer Ellen Beate Sandseter. Børn udvikler sig ved hele tiden at bryde grænser og tage chancer. Tag fx den 1-årige der begynder at gå uden at holde fast i noget. Det barn tager chancen, bliver vægtløs – uden at vide om det går godt. På samme vis er ældre børn for at kunne udvikle sig afhængige af at få lov til at prøve grænser af og gøre ting der er nye og spændende, og hvor udfaldet er lidt uforudsigeligt. Spændingen driver dem til erkendelser af hvilken slags kompetencer de har i forhold til de udfordringer der er i deres miljø.

Risikomestring er forebyggende

"Hvad kan jeg? Hvad tør jeg? Børn skal have lov til at mærke deres grænser. De må erfare følelsen, for det er noget helt andet at få lov til på egen krop at mærke spændingen tippe over til begyndende ubehag, end at de voksne fortæller én at

NATIONALE FORSKELLE PÅ HVAD DER ER FARLIGT

Ellen Beate Sandseter, forsker ved Queen Maud University College i Norge, har sammenlignet farlig leg i Australien, England og Norge og fundet store nationale forskelle. Fx får norske børn lov til at lege uden redningsveste og sikkerhedsudstyr i nærheden af dybt vand. Det gør de ikke i Australien. Og i Norge er det naturligt at børn klatrer i træer. Det ser man sjældent i Australien og England. I australske og engelske dagtilbud forventer forældrene at personalet sørger for at børnene ikke kommer det mindste til skade. Selv en hudafskrabning kan føre til at personalet bliver sagsøgt. Det gør at de følger sikkerhedsreglerne forholdsvis rigidt, i modsætning til personalet i norske institutioner der forholder sig til sikkerhedsreglerne med "en sund portion fornuft" som forskeren udtrykker det.

En anden væsentlig forskel er at børnenes handlerum i Norge afhænger af personalets vurdering af deres individuelle kompetencer, mens børnene i Australien og England møder alderssvarende regler der gælder for én afhængigt af om man er fx tre eller fire år.

28a 28b 28c 29 29a 29b 29c

nu er du for højt oppe i træet. At børn udøver deres egen risikomestring, er det bedste ulykkesforebyggende tiltag," mener Ellen Beate Sandseter og fortsætter:

"Før eller siden er de ude i et miljø hvor der ikke er en voksen der stopper dem. Fx når de kommer ud i trafikken, er det en fordel at de selv har leget med stor fart og er blevet vant til at orientere sig i forhold til andre der bevæger sig i fart omkring dem. Det gør dem bedre til at se og læse trafikken."

At give plads til farlig leg

Personalet i de daginstitutioner hvor forskeren har observeret børnenes farlige leg, ved godt at legen er nødvendig. Faktisk er Ellen Beate Sandseter overrasket over hvor gode personalet er til at reflektere over farlig leg som en del af pædagogikken. Dels er personalet meget bevidste om deres egne risikogrænser. De sørger for ikke at lægge begrænsninger på et barn der har et større spændingsbehov end de selv har, fx ved at få en anden fra personalet til at tage over så barnet får lov til at udfordre sine grænser uden at blive mødt med en voksens personlige bekymring og rædsel. Men personalet er også ekstremt gode til at se det enkelte barns kompetencer. To fireårige drenge kan derfor godt have forskellige handlingsrum fordi den ene er motorisk dygtigere end den anden og personalet føler sig trygge ved at han klatrer højt op, mens den anden dreng ikke vurderes at have den samme kontrol. Den største udfordring for personalet kommer fra forældrene.

Forsigtige forældre

Forældrene er nemlig blevet mere forsigtige og beskyttende, og det skal personalet håndtere så børn ikke stilles dårligere i deres udvikling. Det er derfor afgørende at personalet og forældrene er i dialog og har en fælles forståelse af at hvis børn skal have udfordringer, så vil det måske betyde at de indimellem får nogle mindre skader. De vil få hudafskrabninger, buler og blå mærker – og måske endda et brækket ben, men det er en naturlig del af børns opvækst at opleve det. "Det er klart at man skal undgå de alvorlige skader der giver varige mén eller død, men vi må ikke gå i den fælde at alle småskader bliver alvorlige skader. Vi må diskutere hvordan vi skal håndtere risikofyldt leg i vores institution," understreger Ellen Beate Sandseter.

Småskader – en del af prisen

Forskeren anbefaler at risici ved at lege på lige fod med sprogudvikling bør udgøre et tema i forældresamtaler. Enighed om hvad der er godt for barnet, og hvor grænsen går, gør det meget lettere for alle parter at håndtere en situation hvor der evt. opstår en skade. Det er vigtigt for forældrene og de ansatte. "Så er man på forhånd enige om at vi må acceptere at hudafskrabninger eller endda en brækket arm kan forekomme som konsekvens af barnets arbejde med at mestre sin krop og gribe sit liv – men det heler igen!" siger hun og slutter: "Børn der får lov til at nærme sig risikoen et skridt ad gangen på deres niveau, opnår oftest en vældig god håndtering af risiko og udfordringer."

HER KAN DU LÆSE MERE

Sandseter, E.B.H. (2010): **"'It tickles in my tummy': Understanding children's risk-taking in play through Reversal Theory".** Journal of Early Childhood Research, 8(1), 67-88.